

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 18 lutego 2026 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Leszek Bielecki (przewodniczący)
SSN Jarosław Sobutka (sprawozdawca)
SSN Renata Żywicka

w sprawie z odwołania O.T.

od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Częstochowie
o emeryturę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 18 lutego 2026 r.,

skargi kasacyjnej odwołującego się od wyroku Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu
z dnia 13 marca 2024 r., sygn. akt III AUa 813/23,

I. oddala skargę kasacyjną,

**II. odstępuje od obciążania skarżącego kosztami zastępstwa
procesowego w postępowaniu kasacyjnym,**

**III. przyznaje od Skarbu Państwa - Sądu Apelacyjnego we
Wrocławiu na rzecz adwokata K.M., prowadzącego Kancelarię
Adwokacką we W. kwotę 270,00 (dwieście siedemdziesiąt) -
tytułem zwrotu kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej
skarżącemu z urzędu w postępowaniu kasacyjnym.**

DS

Jarosław Sobutka Leszek Bielecki Renata Żywicka

UZASADNIENIE

Decyzją z 15 lipca 2022 r. (znak: [...]), Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Częstochowie, po rozpatrzeniu wniosku z 6 maja 2022 r. odmówił O.T. prawa do emerytury. W uzasadnieniu organ rentowy przyjął, że O.T. urodził się po 31 grudnia 1948 r. oraz, że wnioskodawca nie udowodnił żadnego okresu ubezpieczenia w Polsce do 31 grudnia 1998 r., a także nie został zgłoszony do ubezpieczenia emerytalno-rentowego w Polsce od 1 stycznia 1999 r. Organ rentowy zwrócił przy tym uwagę, że na koncie ubezpieczonego brak jest zapisanych składek, z tytułu ubezpieczenia w charakterze pracownika, czy osoby prowadzącej działalność gospodarczą.

Sąd Okręgowy w Legnicy V Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych, wyrokiem z 29 maja 2023 r. (sygn. akt V U 400/22), wydanym w sprawie O.T., z odwołania od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Częstochowie, o emeryturę, oddalił odwołanie i zasądził od Skarbu Państwa, na rzecz adw. M.Z., kwotę 110,70 zł (w tym 23% VAT), tytułem kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu.

Na skutek apelacji odwołującego, Sąd Apelacyjny we Wrocławiu III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych, wyrokiem z 13 marca 2024 r. (sygn. akt III AUa 813/23), oddalił odwołanie i przyznał od Skarbu Państwa - Sądu Okręgowego w Legnicy, na rzecz adw. M.Z., prowadzącego Kancelarie Adwokacką w L., kwotę 240 zł (w tym VAT), tytułem zwrotu kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej wnioskodawcy z urzędu w postępowaniu apelacyjnym.

W uzasadnieniu wyroku Sąd odwoławczy wskazał, że apelacja wnioskodawcy była bezzasadna i podlegała oddaleniu. Wbrew zarzutom stawianym rozstrzygnięciu, zaskarżony wyrok jest trafny i odpowiada prawu, zaś ustalenia stanu faktycznego korespondują ze zgromadzonym w sprawie materiałem dowodowym, a ich ocena, dokonana przez Sąd Okręgowy została dokonana bez przekroczenia granic swobodnej oceny dowodów.

Sąd II instancji w pierwszej kolejności zwrócił uwagę, że w sprawie odwołującego przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych zapadł 31 grudnia 2015 r. wyrok (sygn. akt V U 356/15) Sądu Okręgowego w Legnicy (wyrok prawomocny), którym odmówiono przyznania wnioskodawcy prawa do emerytury. Wskazany Sąd ocenił, że wnioskodawca nie udowodnił jakichkolwiek okresów składkowych i nieskładkowych na terenie Polski, w tym rzekomego prowadzenia działalności gospodarczej czy zatrudnienia we wskazywanych zakładach pracy. Sąd Apelacyjny podkreślił, że ponowne rozpoznawanie tej samej sprawy jest niedopuszczalne, chyba że w trybie art. 114 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, gdyby wnioskodawca przedstawił nowe dowody lub nieznane wcześniej okoliczności. Tego jednak w niniejszym postępowaniu nie uczynił. Wnioskodawca nie wykazał żadnych okresów, w których odprowadzano by za niego składki w Polsce, a jego obecne żądania zmierzały w istocie do podważenia wcześniejszego prawomocnego wyroku, bez wymaganych ku temu podstaw prawnych. Skoro w sprawie zapadł prawomocny wyrok Sądu, to nawet przy zastosowaniu instytucji art. 114 powołanej ustawy, należy uwzględnić przepis ust. 2 pkt 2, kiedy to ze skargą o wznowienie postępowania należałoby wystąpić do sądu w poprzedniej sprawie. Organ rentowy wydał kolejną decyzję w sprawie o emeryturę, ale kluczowe przesłanki warunkujące jej nabycie, w postaci wykazania wymaganych okresów składkowych i nieskładkowych przebytych na terenie Polski, zostały objęte powagą rzeczy osądzonej we wskazanym wyżej uprzednim procesie.

Sąd odwoławczy wskazał też, że stosownie do art. 116 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, postępowanie w sprawach świadczeń wszczyna się na podstawie wniosku zainteresowanego, chyba że ustawa stanowi inaczej. Do wniosku w sprawie przyznania świadczeń w myśl ust. 5 powinny być dołączone dowody uzasadniające prawo do świadczeń i ich wysokości, określone w drodze rozporządzenia przez ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego, co oznacza, że ciężar dowodu w tym zakresie spoczywa na wnioskodawcy. Sąd II instancji wskazał, że wnioskodawca wykazał okresy ubezpieczania, jednak na terenie Ukrainy i okoliczność ta nie przekłada się na ustalenie, że tylko z tego powodu może otrzymać prawo do emerytury w Polsce. Odwołujący nie posiada żadnych okresów składkowych w myśl art. 6 ustawy z dnia

17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Odnosząc się do zarzutu nieuwzględnienia umowy międzynarodowej o zabezpieczeniu społecznym zawartej między Polską a Ukrainą, Sąd Apelacyjny wyjaśnił, że mechanizm sumowania okresów ubezpieczenia ma zastosowanie wyłącznie wtedy, gdy wnioskodawca posiada jakiekolwiek okresy ubezpieczenia w Polsce. Ponieważ wnioskodawca legitymuje się wyłącznie okresami wypracowanymi w Ukrainie, brak jest podstaw do przyznania mu polskiej emerytury, tylko na podstawie okresów zagranicznych.

Skargę kasacyjną od wyroku sądu Apelacyjnego we Wrocławiu, do Sądu Najwyższego wywiódł odwołujący, zaskarżając judykat w całości, zarzucając:

1. naruszenie art. 114 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, poprzez:
 1. akceptację nieprawidłowego działania organu rentowego, polegającego na rozpoznaniu sprawy odwołującego i wydaniu przez organ rentowy decyzji z, bez zastosowania trybu, o którym mowa w art. 114 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, tj. bez jakiegokolwiek wszczęcia i przeprowadzenia postępowania mającego na celu ustalenie, czy w sprawie zaistniały przesłanki do uchylenia wcześniejszej prawomocnej decyzji z 16 marca 2015 r., odmawiającej wnioskodawcy przyznania emerytury, co do której zapadł wyrok Sądu Okręgowego w Legnicy (sygn. akt VU 356/15) lub czy w sprawie zaszyły przesłanki do utrzymania tej decyzji w obrocie prawnym;
 2. pominięcie braku podstaw prawnych do tego, aby organ rentowy z uwagi na swoją wcześniejszą prawomocną decyzję o odmowie przyznania wnioskodawcy prawa do emerytury, wydał nową decyzję w sprawie i to jeszcze bez zastosowania trybu, o którym mowa w art. 114 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, w konsekwencji czego, w obrocie prawnym funkcjonują obecnie dwie identyczne decyzje (tożsame podmiotowo i przedmiotowo oraz zawierające to samo rozstrzygnięcie), co stanowi oczywistą wadliwość;
 3. naruszenie art. 386 §2-4 k.p.c. w zw. z art. 477^{14a} k.p.c., poprzez brak uchylenia wyroku Sądu Okręgowego oraz decyzji organu rentowego, mimo że taka decyzja, o takiej treści w ogóle nie powinna była zapaść i

usankcjonowanie sytuacji, w której funkcjonują w obrocie prawnym dwie prawomocne decyzje organu rentowego (wydane, co do tej samej kwestii i w takim samym trybie, z takim samym rozstrzygnięciem), przy czym decyzja, której dotyczy niniejsza sprawa jest dotknięta oczywistą wadliwością, co prowadzi do niepewności prawnej, odnośnie do sytuacji odwołującego i dalszych możliwości kwestionowania przez niego odmowy przyznaniu mu prawa do emerytury.

W związku ze stawianymi zarzutami, skarżący wniósł o:

1. przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania ze względu na to, że jest ona oczywiście uzasadniona;
2. uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi II instancji, względnie uchylenie obydwu wyroków Sądów obu instancji i przekazanie sprawy do ponownego rozpatrzenia Sądowi I instancji;
3. ewentualnie, orzeczenie co do istoty sprawy i uchylenie decyzji organu rentowego, jako wydanej z rażącym naruszeniem przepisów postępowania i dotkniętej wadliwością;
4. zasądzenie od Skarbu Państwa na rzecz pełnomocnika z urzędu kosztów nieopłaconej pomocy prawnej świadczonej z urzędu, w postępowaniu wywołanym wniesieniem skargi kasacyjnej według norm przepisanych - przy czym w wysokości sześciokrotności stawki podstawowej, z uwagi na obszerność akt i zawłość sprawy, jak również znaczny nakład pracy adwokata i jego wkład w przyczynienie się do wyjaśnienia i rozstrzygnięcia istotnych zagadnień występujących w sprawie, przy jednoczesnym oświadczeniu, że koszty pomocy prawnej nie zostały zapłacone w całości lub w części.

W odpowiedzi na wywiedzioną skargę kasacyjną, organ rentowy wniósł o odmowę przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania i zasądzenie od odwołującego, na rzecz organu rentowego kosztów postępowania kasacyjnego, tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego, w wysokości według norm przepisanych, a gdyby skarga kasacyjna została przyjęta do rozpoznania jej oddalenie oraz zasądzenie od odwołującego, na rzecz organu rentowego kosztów postępowania kasacyjnego,

tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego, w wysokości według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna wywiedziona w niniejszej sprawie przez odwołującego okazała się nieuzasadniona.

Na wstępie należy przypomnieć, że zgodnie z art. 398¹³ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy rozpoznaje skargę kasacyjną w granicach zaskarżenia oraz w granicach podstaw, a w granicach zaskarżenia bierze z urzędu pod rozwagę nieważność postępowania. Sąd Najwyższy związany jest przy tym ustaleniami faktycznymi, które stanowią podstawę zaskarżonego orzeczenia (art. 398¹³ § 2 k.p.c.).

W skardze kasacyjnej strona skarżąca podniosła dwa zarzuty, naruszenie prawa materialnego, tj. art. 114 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz naruszenie przepisów proceduralnych, tj. art. 386 § 2-4 k.p.c. w zw. z art. 477^{14a} k.p.c. W obu jednak przypadkach zabrakło argumentów, w jaki sposób orzeczenie Sądu II instancji naruszyło przywoływane przez skarżącego przepisy prawa.

Należy zwrócić uwagę, że zarzuty formułowane w ramach każdej z podstaw kasacyjnych powinny być ujęte tak szczegółowo, by Sąd Najwyższy bez poszukiwań w materiale sprawy, dysponował wyczerpującym przedstawieniem wytkniętego uchybienia (por. wyrok Sądu Najwyższego z 27 kwietnia 2012 r., V CSK 205/11, Legalis nr 544265).

Poza tym, skargę kasacyjną strona może oprzeć na naruszeniu prawa materialnego przez błędną jego wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie. Jak wskazał Sąd Najwyższy w wyroku z 29 marca 2006 r. (IV CSK 165/05, Legalis nr 179604), przytoczenie w skardze kasacyjnej pierwszej podstawy wymaga wskazania, poza naruszonymi przepisami, także sposobu ich naruszenia (błędna wykładnia lub niewłaściwe zastosowanie) oraz wyjaśnienia, na czym polega błędne zrozumienie lub subsumcja przepisów. Sąd Najwyższy - działając jako sąd kasacyjny

- nie jest ani zobowiązany, ani uprawniony do dociekania, o jaką postać naruszenia przepisu chodzi i na czym ona polega. Jest tak również dlatego, że ustawodawca, wprowadzając przymus adwokacko-radcowski, postawił skardze kasacyjnej wysokie wymagania profesjonalne. Wśród tych wymagań jest prawidłowe przytoczenie podstaw oraz ich uzasadnienia. Zarzucając w skardze kasacyjnej naruszenie prawa materialnego, nie wystarcza więc jedynie wskazanie przepisu prawa, który został naruszony – tak jak to ma miejsce w niniejszym przypadku - lecz zawsze należy określić, czy dany przepis został błędnie wyłożony lub niewłaściwie zastosowany (zob. też wyroki Sądu Najwyższego: z 17 lutego 2005 r., I CK 565/04, Legalis nr 84401; z 5 grudnia 2006 r., II CSK 274/06, Legalis nr 165195 i z 29 czerwca 2004 r., II CK 367/03, Legalis nr 75483 oraz postanowienie Sądu Najwyższego z 13 czerwca 2008 r., III CSK 104/08, Legalis nr 127030; *T. Szanciło* (red.), Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Art. 1–458¹⁶. Tom I, wyd. 2, 2023). Jak wskazał Sąd Najwyższy w uzasadnieniu wyroku z 17 marca 2006 r. (I CSK 63/05, Legalis nr 210871), podstawa skargi kasacyjnej przewidziana w art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c. obejmuje dwa rodzaje naruszeń prawa materialnego, tj. błędne rozumienie treści lub znaczenia normy prawnej (błędna wykładnia) oraz błędne subsumowanie faktów ustalonych w procesie pod stan faktyczny abstrakcyjny określony w przepisie (niewłaściwe zastosowanie). Każdy z tych rodzajów rządzi się własnymi regułami, a wzajemna między nimi relacja w aspekcie wpływu na wynik sprawy najczęściej wyraża się stosunkiem zależności pomiędzy wadliwą interpretacją normy prawnej jako przyczyną, a błędnym zastosowaniem tejże normy jako skutkiem.

Zarzuty naruszenia przepisów postępowania mogą natomiast być podstawą skargi kasacyjnej jedynie wówczas, gdy uchybienie przepisom postępowania mogło mieć istotny wpływ na wynik postępowania. Samo naruszenie przepisów postępowania nie jest przy tym wystarczającą podstawą skargi kasacyjnej (zob. A. Góra-Błaszczkowska, w: A. Góra-Błaszczkowska (red.), Kodeks, t. I, art. 398³, Nb 23). Wynika stąd konieczność odpowiedniego zredagowania zarzutu w tym zakresie poprzez wskazanie, jaki wpływ na sposób rozstrzygnięcia sprawy przez Sąd odwoławczy miały zarzucane przez skarżącego uchybienia procesowe (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 25 czerwca 2014 r., IV CSK 679/13, Legalis nr 1067189; T.

Szancilo (red.), Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Art. 1–458¹⁶. Tom I, wyd. 2, 2023). Tego w rozpoznawanej skardze kasacyjnej także zabrakło.

W skardze kasacyjnej strona skarżąca zarzuciła, że Sąd II instancji nie uchylił zaskarżonego apelacją wyroku Sądu I instancji, wskazane przy tym zostały trzy podstawy do takiego uchylecia, określone w art. 386 § 2, § 3 i § 4 k.p.c. Żadna ze wskazanych w tych przepisach sytuacji nie występowała jednak w niniejszej sprawie – takich okoliczności strona skarżąca bowiem nie wykazała. W uzasadnieniu zarzutów kasacyjnych strona skarżąca wskazała swoje wątpliwości jedynie, co do braku zastosowania przez organ rentowy przepisu art. 114 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych – nie uzasadniła jednak w ogóle podnoszonych zarzutów procesowych. Nie wiadomo więc, na czym miałyby polegać nieważność postępowania przed Sądem II instancji, dlaczego odwołanie miałyby podlegać odrzuceniu, albo zachodzi podstawa do umorzenia postępowania, nie wyjaśniono także w czym miałyby przejawiać się nierozpoznanie przez Sąd I instancji istoty sprawy, albo z jakiego powodu wydanie wyroku wymaga przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości. Nie jest rolą Sądu Najwyższego domyślanie się intencji strony skarżącej, czy też poszukiwanie uzasadnienia zarzutów proceduralnych w uzasadnieniu zarzutów materialnych. W skardze kasacyjnej nie podniesiono żadnych innych zarzutów proceduralnych – co wobec treści przepisu art. 398¹³ § 1 k.p.c. uniemożliwia Sądowi Najwyższemu analizę innych możliwych podstaw.

Jeżeli natomiast chodzi o zarzut naruszenia przepisów prawa materialnego to także w tym przypadku strona skarżąca nie sprecyzowała swojego zarzutu – przywołany bowiem został ogólnie przepis art. 114 ustawy emerytalnej w sytuacji, kiedy przepis ten zawiera różne jednostki redakcyjne, dotyczące różnych sytuacji. Zwrócić także należy uwagę, co również podkreślał w swoim uzasadnieniu także Sąd II instancji, że postępowanie cywilne w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych charakteryzuje się pewną specyfiką, co ma swoje implikacje również w zakresie funkcjonowania instytucji powagi rzeczy osądzonej, nadając tej instytucji szczególny walor, ograniczający jej praktyczne znaczenie. Sprawy z zakresu ubezpieczeń społecznych są bowiem sprawami cywilnymi jedynie w ujęciu formalnym (art. 1 k.p.c.). Trzeba wszak pamiętać, że w sprawach tych postępowanie

sądowe nie jest inicjowane przez wniesienie pozwu, lecz odwołanie od decyzji organu rentowego. Powszechnie przyjmuje się jednak, że odwołanie jest surogatem pozwu i jego wniesienie podlega tym samym regułom, co pozew wnoszony w zwykłym postępowaniu procesowym. Co do zasady, wydanie decyzji przez organ rentowy powoduje możliwość wszczęcia postępowania cywilnego, chociażby dotyczyła ona ponownie tego samego świadczenia, które było już przedmiotem sporu w poprzednio toczącym się procesie. Wynika to stąd, że przedmiotem postępowania w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych jest kontrola określonej decyzji. Wydanie przez organ rentowy kolejnej decyzji otwiera drogę do wniesienia kolejnego odwołania, a więc do wszczęcia nowego postępowania cywilnego. W judykaturze zauważa się, że nieważność postępowania, związana z nieodrzczeniem przez sąd ubezpieczeń społecznych odwołania od decyzji organu rentowego z powodu powagi rzeczy osądzonej, mogłaby być rozważana tylko wówczas, gdyby odwołanie zostało wniesione od decyzji już wcześniej zaskarżonej odwołaniem, które zostało oddalone prawomocnym wyrokiem sądowym. Natomiast odwołanie od nowej decyzji organu rentowego podlega merytorycznemu rozpoznaniu, zgodnie z zasadą przewidzianą w art. 83 ust. 2 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (zob. wyroki Sądu Najwyższego: z 29 marca 2012 r., I UK 299/11, OSNP 2013 nr 9-10, poz. 118; z 27 marca 2014 r., III UK 115/13, LEX nr 1554419; z 18 kwietnia 2018 r., III UK 53/17, Legalis nr 1799144 i z 3 lipca 2019 r., II UK 30/18, Legalis nr 1967529). Podkreśla się także, że w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych sąd powszechny nie jest uprawniony do orzekania w przedmiocie nieważności decyzji administracyjnej, ale - przy uwzględnieniu przesłanek określonych w odpowiednich przepisach Kodeksu postępowania administracyjnego - rozpoznaje istotę sprawy, którą stanowi istnienie (nieistnienie) wynikającego z przepisów prawa materialnego określonego prawa lub zobowiązania stwierdzonego wadliwą decyzją organu rentowego (por. wyrok Sądu Najwyższego z 21 stycznia 2012 r., II UK 164/12, OSNP 2013 nr 21-22, poz. 261).

Z powyższych przyczyn Sąd Najwyższy, na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c., oddalił skargę kasacyjną, a o kosztach postępowania orzeczono na podstawie art. 102 k.p.c. i § 16 ust. 4 pkt 2 w zw. z § 15 ust. 2 Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 14 maja 2024 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa albo jednostki

samorządu terytorialnego kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu (t.j. Dz.U. z 2026 r.,. poz. 87).

DS.

[a.ł]